

РЭМІНІСЦЭНЦЫЯ Ў ДЫСКУРСЕ СУЧАСНЫХ БЕЛАРУСКІХ СМІ

Рэмінісцэнцыя – стылістычны прыём, сутнасць якога заключаецца ў нагадванні стваральнікам тэксту рэцэпіенту інфармацыі знаёмай фразы (прэцэдэнтнага выказвання), сітуацыі, характараў персанажаў з чужога (прэцэдэнтнага) тэксту шляхам іх узгадвання або няўнай адсылкі да іншага тэксту, напамінання пра іншы твор (мастацкай, навуковай, грамадска-палітычнай літаратуры, кінематаграфіі, жывапісу, архітэктуры, музыкі і г. д.), вядомую асобу (прэцэдэнтнае імя) або факт культурнага жыцця (прэцэдэнтную сітуацыю).

Аналіз выкарыстання інтэртэксту ў структуры журналісцкага матэрыялу паказвае, што рэмінісцэнцыя можа быць **імпліцытнай** – завуляваная, ускосная спасылка на іншы тэкст, або **экспліцытнай** – выкарыстанне разлічанай на чытацкае распазнаванне адсылкі да чужога твора. Праілюструем сказанае прыкладамі з сучасных беларускіх СМІ.

«Место встречи изменять не надо» (СБ – Беларусь сегодня, 2005, 15 янв.) – загаловак артыкула нагадвае рэцыпіентам інфармацыі назву кінастужкі *«Место встречи изменить нельзя»* (рэж. С. Гаварухін) па кнізе А. Вайнера і Г. Вайнера *«Эра милосердия»*. Але пры гэтым журналістам не праводзяцца пэўныя паралелі паміж сітуацыямі, адлюстравана-

нымі ў творах мастацкай літаратуры і кінематаграфіі, з рэаліямі, што рэпрэзентуюцца ў артыкуле.

«*Аборт, яшчэ аборт?*» (СБ – Беларусь сёння, 2006, 30 ноября) – у прэпазіцыю артыкула, аўтар якога ўзнямае даволі далікатнае пытанне, што вынікае з загалова публікацыі, выносіцца трансфармаваная назва камедыйнай кінастужкі «*Анкор, яшчэ анкор!*» (рэж. П. Тадароўскі), што не суданосіцца з чаканнямі рэцыпіентаў інфармацыйнага паведамлення. У выніку гэтага ў чытача могуць узнікнуць антаганістычныя адносіны не да з’явы (праблемы), якая аналізуецца ў артыкуле, а да самой публікацыі, да яе аўтара, увогуле да канкрэтнага СМІ.

«*Первички вузов, объединяйтесь!*» (Знамя юности, 2004, 29 июля) – назва газетнай публікацыі пра дзейнасць БРСМ нагадвае чытачам лозунг «*Пролетарыі ўсіх краін, яднайцеся!*». Інтэртэкстуальная адзінка ў журналісцкім тэксце выконвае толькі кантактаўстанаўляльную функцыю, прэцэдэнтнае выказванне не дазваляе падтрымаць журналісту наладжаныя з чытацкай аўдыторыяй дыялагічныя сувязі пасля прыцягнення ўвагі да знаёмай (трансфармаванай) фразы, якая выносіцца ў моцную пазіцыю тэксту – заглавак, таму што сэнсавая ірадыяцыя чужога тэксту ў падобных прыкладах выкарыстання інтэртэксту настолькі значная, што мэта яго ўключэння ў аўтарскі тэкст сумніўная.

Падобную ж сітуацыю можна назіраць і ў наступных прыкладах уключэння ў структуру публіцыстычнага твора экспліцытнай рэмінісцэнцыі, калі прэцэдэнтны тэкст або выказванне перашкаджаюць адекватнаму чытацкаму ўспрыманню сэнсу інфармацыйнага паведамлення за кошт сваёй трансфармацыі або значнай эмацыянальнай насычанасці: «*Хто смяецца апошнім. Тры ха-ха*» (Звезда, 2005, 2 крас.) – заглавак артыкула пра дзень смеху з’яўляецца запазычаннем назвы п’есы К. Крапівы; «*Я милого узнаю по одежке*» (Обозреватель, 2005, 27 мая) – матэрыял мае назву, якая нагадвае чытачу вядомую песню ў выкананні рок-гурта «*Неприкасаемые*» пад кіраўніцтвам Г. Сукачова; «*У МВФ будет женское лицо*» (СБ – Беларусь сёння, 2002, 11 окт.) – у прэпазіцыі тэксту знаходзіцца трансфармаваная назва кнігі С. Алексіевіч «*У вайны не жаночае аблічча*».

Даволі распаўсюджаным сэнна з’яўляецца выкарыстанне ў СМІ завуаляваных спасылак на іншыя тэксты. Прыкладзём прыклады ўжывання імпліцытнай рэмінісцэнцыі ў сучасных беларуска- і рускамоўных медыятэкстах: «*Братья – разбойники*» (Обозреватель, 2005, 8 апр.) – заглавак артыкула – трансфармаваная назва кінакамедыі «*Старики-разбойники*» (рэж. Э. Разанаў); «*Жизнь как героический поступок*» (Знамя юности,

2005, 29 апр.) – у загалюўку публікацыі ўзгадваецца назва кінематаграфічнага твора «*Жизнь как смертельная болезнь, передающаяся половым путем*» (рэж. К. Занусі); «*Молчание поросят*» (СБ – Беларусь сегодня, 2005, 18 февр.) – хэдайн публіцыстычнага артыкула можна інтэрпрэтаваць як мадыфікацыю назвы трылера «*Молчание ягнят*» (рэж. Дж. Дэме); «*Рука, якая гуляе сама па сабе*» (Наша ніва, 2008, 19 ліп.), прэпазіцыя публіцыстычнага артыкула ўскладнена змененай назвай апавядання Р. Кіплінга «*Кошка, которая гуляла сама по себе*».

Неабходна адзначыць, што выкарыстанне імпліцытнай рэмінісцэнцыі часам можа знаходзіцца па-за межамі свядомасці аўтара, г. зн. стваральнік тэксту сам не ўсведамляе факта ўключэння інтэртэкстуальнай адзінкі ў твор, «чужы» тэкст успрымаецца як уласны.

Такім чынам, рэмінісцэнцыя ў медыятэксце можа выкарыстоўвацца з мэтай пераймання або паўтарэння пэўных літаратурных матываў і сюжэтных ліній, параўнання падзей, характараў і лёсаў персанажаў з прэцэдэнтных для журналіста крыніц з жыццёвымі абставінамі рэальных герояў-сучаснікаў, што апісваюцца і аналізуюцца ў публіцыстычным матэрыяле, развіцця традыцыі, узбагачэння сэнсу артыкула дадатковай інфармацыяй. Як адзначае прафесар В. Іўчанкаў: «у любым тэксце актуалізуюцца “эндаксальныя веды” (гістарычныя, філасофскія, псіхалагічныя, літаратурныя), з якіх вырастае твор і якія складаюцца са шматлікіх стэрэатыпаў, засвоеных побытнай свядомасцю» [1, с. 15]. Неабгрунтаванае ж выкарыстанне рэмінісцэнцыі (імпліцытнай і экспліцытнай), як і беспадстаўнае ўжыванне іншых інтэртэкстуальных сродкаў, перашкаджае адэкватнаму ўспрыманню любога медыятэксту.

1. Іўчанкаў, В. І. Дыскурс беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту / В. І. Іўчанкаў. – Мінск: БДУ, 2003. – 257 с.